

Основами законодавства України про охорону здоров'я, Законами України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та «Про захист населення від інфекційних хвороб», зокрема, встановлено, що з метою охорони здоров'я населення організуються профілактичні медичні огляди ряду категорій громадян, професійна чи інша діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може спричинити поширення інфекційних захворювань, виникнення харчових отруень, а також працівників, зайнятих на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, військовослужбовців. Серед них – працівники дошкільних і навчально-виховних закладів.

Одночасно передбачено, що піклування про власне здоров'я та здоров'я своїх дітей, а також проходження у передбачених законодавством випадках профілактичних медичних оглядів, здійснення щеплень тощо, відноситься до обов'язків громадян України.

Статтю 169 Кодексу законів про працю України (КЗпП України), ст. 17 Закону України «Про охорону праці», постановами Кабінету Міністрів України та наказами Міністерства охорони здоров'я України передбачено обов'язок роботодавця за свої кошти організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, професійна чи інша діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може спричинити поширення інфекційних захворювань, працівників, зайнятих на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічних обов'язкових медичних оглядів осіб віком до 21 року.

Виходячи із зазначеного, періодичні медичні огляди поділяються на:

- попередні (при прийнятті на роботу);**
- періодичні (протягом трудової діяльності);**
- щорічні обов'язкові (для осіб до 21 року).**

Крім того, на вимогу головного державного санітарного лікаря, а також на прохання працівника, якщо він пов'язує погіршення стану свого здоров'я з умовами праці, можуть проводитися позачергові медичні огляди вказаних вище категорій осіб.

Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядок проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559 «Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок» (зі змінами і доповненнями).

При цьому абзацом другим пункту 2 Порядку проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів та видачі особистих медичних книжок визначено, що обов'язкові медичні огляди проводяться за рахунок роботодавців, а витрати закладів та установ охорони здоров'я, пов'язані з проведенням обов'язкових медичних оглядів працівників бюджетних установ та організацій, покриваються за рахунок коштів, передбачених кошторисом на утримання вказаного закладу та установи охорони здоров'я.

Вартість бланків особистих медичних книжок відшкодовується за власні кошти працівників. Можливе самостійне (за власні кошти) придбання зазначених бланків в організаціях, уповноважених реалізовувати бланки суворої звітності.

Варто наголосити, що п.8.3.9. Галузевої угоди між Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України та ЦК Профспілки працівників освіти і науки України на 2011-2015 роки **рекомендовано керівникам закладів та установ освіти на умовах колективних договорів забезпечувати компенсацію працівникам вартості бланків особистих медичних книжок та витратних матеріалів для проведення лабораторних досліджень.**

Правила проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів, Перелік необхідних обстежень лікарів-спеціалістів, видів клінічних, лабораторних та інших досліджень, що необхідні для проведення обов'язкових медичних оглядів, та

періодичність їх проведення, а також Перелік протипоказань для роботи за професіями, визначеними в Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23 липня 2002 року № 280 «Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб».

Законодавством визначено, що керівники підприємств, установ і організацій несуть відповідальність за своєчасність проходження працівниками обов'язкових медичних оглядів та за шкідливі наслідки для здоров'я населення, спричинені допуском до роботи осіб, які не пройшли обов'язкових медичних оглядів.

У разі приймання на роботу (або допуску до роботи) працівників, які не пройшли профілактичних медичних оглядів, а також порушення термінів їх проходження роботодавець несе відповідальність згідно із чинним законодавством.

Особиста медична книжка видається працівникові тільки для проходження медичного огляду, після чого вона повертається роботодавцю, який забезпечує її зберігання. В окремих випадках, коли зберігання особистої медичної книжки у роботодавця є недоцільним або неможливим, допускається її зберігання у працівника.

У разі звільнення працівника особиста медична книжка видається йому під розписку разом з трудовою книжкою.

Статтю 123 КЗпП України передбачено, що за час перебування в медичному закладі на обстеженні за працівниками, зобов'язаними їх проходити, зберігається середній заробіток за місцем роботи.

Згідно зі ст. 46 КЗпП України, ст.19 Закону України «Про охорону праці» роботодавець зобов'язаний відсторонити працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, від роботи без збереження заробітної плати. Крім того працівника може бути в установленому законом порядку притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Обов'язкові для виконання правила проведення медичних оглядів, конкретні функції причетних до оглядів посадових осіб встановлено Порядком, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 року № 246 «Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій» (із змінами внесеними наказом МОЗ від 14.02.2012 р. № 107).

Відповідно до п. 2.5 названого Порядку роботодавець за рахунок власних коштів забезпечує організацію проведення медичних оглядів, витрати на поглиблене медичне обстеження працівника з підозрою на професійні та виробничо зумовлені захворювання та їх медичну реабілітацію, диспансеризацію працівників груп ризику розвитку професійних захворювань.

Заслужують на увагу нормативні акти, що стосуються проведення обов'язкових психіатричних медичних оглядів. Так, на виконання ст. 9 Закону України «Про психіатричну допомогу» Кабінетом Міністрів України 27.09.2000р. за № 1465 прийнято постанову «Про затвердження Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів і Переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих» (із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 726 від 25.05.2006 р., № 859 від 26.06.2007 р. № 924 від 10.10.2012 р.).

Згідно з п. 2 Порядку обов'язковий попередній психіатричний огляд проводиться перед початком діяльності (влаштування на роботу), а обов'язковий періодичний - у процесі діяльності.

Періодичність проведення психіатричних оглядів визначається затвердженим постановою Переліком медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих. Пунктом 12 зазначеного вище Переліку передбачено проходження психіатричних медичних оглядів працівниками навчальних закладів всіх типів та форм власності, працівниками дитячих оздоровчих закладів, працівниками будинків дитини, дитячих будинків один раз на п'ять років.

Відповідно до п. 6 Інструкції про проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.2002р. № 12 (із змінами, внесеними згідно з наказами МОЗ № 1055 від 02.12.2010 р., № 144 від 15.03.2011 р.), обов'язкові попередні та періодичні психіатричні огляди провадяться на госпрозрахункових засадах за рахунок коштів замовників.

Реалізація державної політики в галузі освіти, матеріально-фінансове забезпечення питань, пов'язаних із проведенням обов'язкових медичних оглядів працівників закладів та установ освіти, віднесено до компетенції місцевих органів влади (ст.22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

За інформацією відділу соціальних питань і охорони праці Профспілки працівників освіти і науки